

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ ЄВРОПИ

Структура заняття та навчальна логіка

1

Європа як макрорегіон

ОН
економічна вага, населення, інтеграція

2

Західна Європа

положення, ресурси, галузева структура

3

ЄС

інститути, єдиний ринок, митний союз

4

Німеччина

індустріальне ядро регіону

5

Франція

змішана державо-ринкова модель

6

Велика Британія

постіндустріальна економіка після Brexit

Навчальна мета: показати, як природне середовище, географічне положення, інституції та структура господарства взаємодіють у формуванні просторової організації Європи.

Європа у світовій економіці

450,4 млн

населення ЄС на 1 січня 2025 р.

27

держав-членів ЄС

20

країн єврозони

29

країн Шенгенської зони

€15,9 трлн

ВВП ЄС у 2022 р.

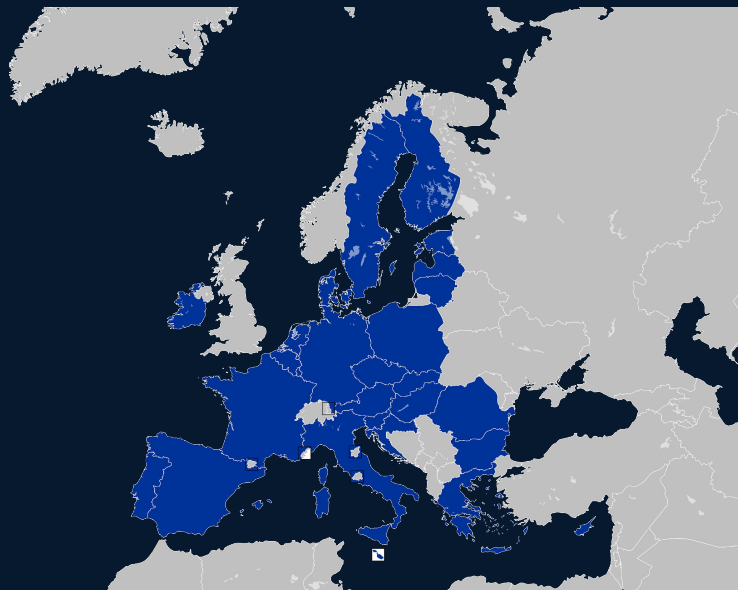
+1,4%

р/р приріст ВВП ЄС у IV кв. 2025 р.

ЄС зберігає роль одного з трьох головних центрів глобальної економіки поруч зі США та Китаєм.

Економічна вага регіону ґрунтується на єдиному ринку, високій урбанізації, промисловій базі та фінансових центрах.

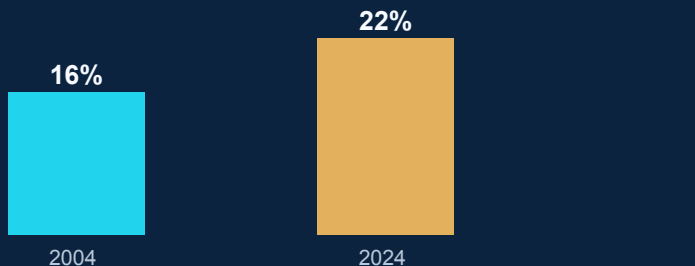
Сучасне лідерство Західної Європи поєднує індустріальний спадок із переходом до знаннєвої та зеленої економіки.

Демографія, старіння та просторові зміни населення

Ключові демографічні зрушення ЄС

Частка населення 65+

109

осіб/км² —
середня густина
населення ЄС

83,4

млн
населення
Німеччини —
найбільше в ЄС

68,4

млн
населення
Франції

Аналітичні висновки

Старіння населення підсилює дефіцит

- робочої сили, фінансовий тиск і конкуренцію за мільярди євро за мігрантів!
- зростання населення ЄС у 2025 р.
- забезпечувалось переважно міжнародною міграцією, а не природним приростом.
- Міські агломерації та транспортні коридори концентрують населення, інновації та інвестиції.
- Два Західної Європи типовими є висока урбанізація, довша тривалість життя та зрілі ринки праці.

Частка населення 65+ (2023/2024)

Просторова нерівномірність: історична

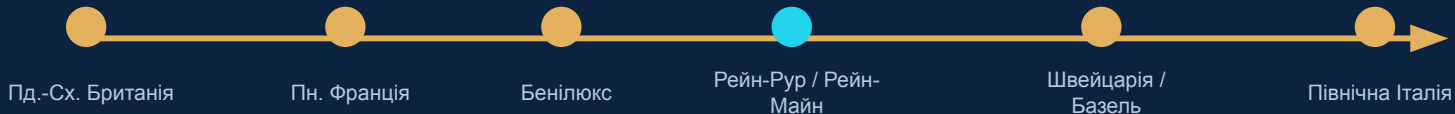
«головна вісь» розвитку

Від «Лондона–Рейну–Північної Італії» до сучасних мегакоридорів

У лекційному файлі вісь господарського розвитку описана як смуга від південного сходу Великої Британії через північ Франції, Бельгію, Нідерланди, захід Німеччини та долину Рейну до Північної Італії.

Сучасна інтерпретація осі

Саме тут поєднані: найбільші ринки збуту, густі транспортні мережі, фінансові вузли, експортна індустрія та річково-морська логістика.

Еволюція Європейського Союзу: від ЄЕС

до ЄС-27

Інституційна архітектура ЄС

Лекційний файл правильно акцентує, що в ЄС поєднані міждержавні та наднаціональні інститути. Для регіональної економічної географії це означає спільне формування правил ринку, бюджету, конкуренції й територіального розвитку.

Єдиний ринок, єврозона, Шенген і

МИТНИЙ СОЮЗ

Єдиний ринок

вільний рух товарів, послуг,
капіталу й людей

Єврозона

20 країн спільної валюти та
грошової політики

Шенген

29 країн без внутрішнього
прикордонного контролю

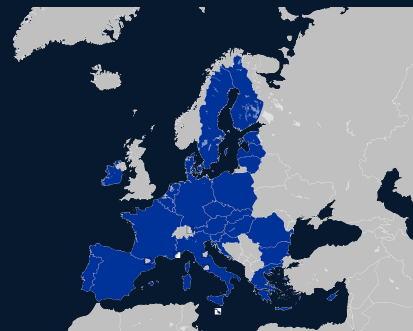
Митний союз

спільний зовнішній тариф і
відсутність мит усередині

Чому це важливо для географії

господарства?

- спрощує транскордонні виробничі ланцюги та повсякденну мобільність;
- зменшує транзакційні витрати бізнесу та підвищує масштаби ринку;
- посилює просторову концентрацію у вузлах із найкращою інфраструктурою;
- робить Західну Європу ядром європейської інтеграції.

Митний союз ЄС і цифровізація митниці

(за мотивами відео)

Логіка відео: єдина митна система зменшила бар'єри для переміщення товарів і перетворила ЄС на торговельний гігант.

Єдиний зовнішній
тариф
TARIC

Попередні дані
безпеки
ICS2

Транзитна
декларація
NCTS

Майбутній
Customs Data Hub
обмін даними в
реальному часі

Що підкреслити студентам

- митний кордон для товару фактично винесений назовні ЄС;
- дані про ризики збираються ще до прибуття вантажу;
- цифрові системи роблять транзит прогнозованим і дешевшим.

Практична ілюстрація з відео

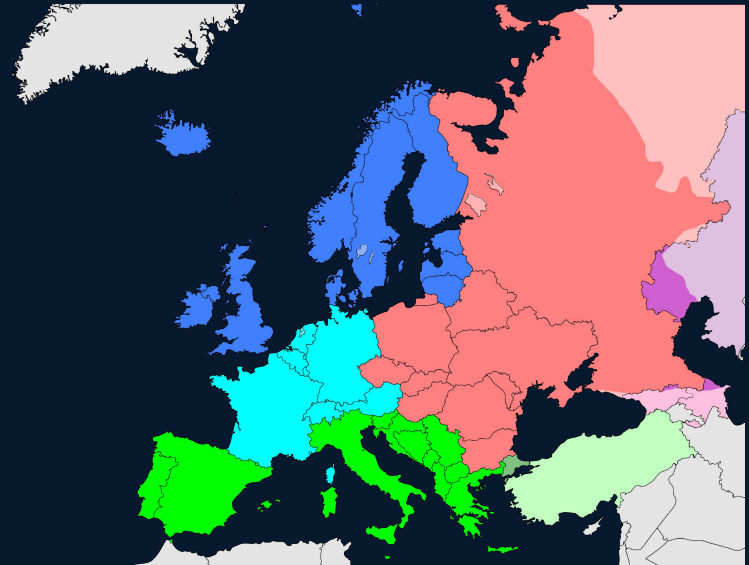
Один транзит може пройти шлях від Львова до Лісабона через спільні цифрові правила, а не через несумісні національні процедури.

Західна Європа: склад, економіко-географічне положення і роль

У лекційному файлі Західна Європа подана як ядро найвищого рівня соціально-економічного розвитку Європи.

До регіону віднесено: Австрію, Бельгію, Велику Британію, Ірландію, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Німеччину, Францію, Швейцарію.

- компактність території та щільність сусідських зв'язків;
- приморське положення і вихід до світових морських шляхів;
- центральність щодо інших регіонів Європи;
- висока концентрація капіталу, кваліфікованої праці та інфраструктури.

Природно-ресурсна база і рекреаційний потенціал Західної Європи

Ключові ресурси

- різноманітний рельєф: від низовин до Альпійської дуги;
- гідроресурси Франції, Австрії та Швейцарії;
- вичерпані, але історично важливі поклади вугілля й руд;
- сприятливі агрокліматичні умови для інтенсивного землеробства;
- надзвичайно цінні туристично-рекреаційні ландшафти.

Просторові контрасти

Альпи — енергетика, транспортні перевали, туризм

Атлантичне узбережжя — порти, рекреація, рибальство

Рейнський басейн — промисловість і судноплавство

Нідерланди — низовинний освоєний простір і портова логістика

Французьке Середземномор'я — туризм і аграрна спеціалізація

Висновок

Регіон поєднує дефіцит окремих мінеральних ресурсів із надзвичайно високою «якістю місця»: доступністю, кліматом, ландшафтним різноманіттям і культурною насиченістю. Саме це підтримує економіку послуг, туризм і високі стандарти життя.

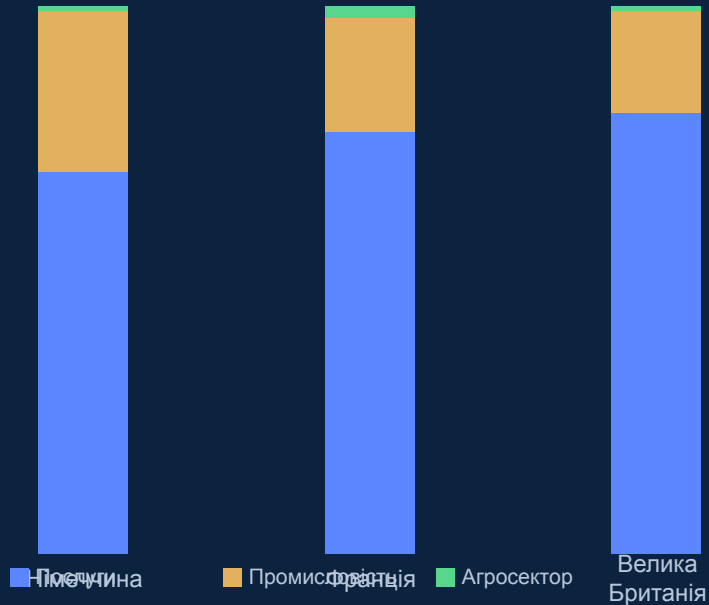
22%
лісистість
регіону

1200
км
довжина
Альп

гідроресурсів
класу
2/5
Європи у
Франції,
Австрії
та
Швейцарії

Структура господарства Західної Європи

Частки секторів у доданій вартості, %

Інтерпретація

- Західна Європа — переважно сервісна макрорегіональна економіка.
- Німеччина зберігає найпотужнішу індустріальну складову серед трьох країн.
- Франція поєднує сильну промисловість з великою роллю державних і ринкових послуг.
- Велика Британія найвиразніше демонструє постіндустріальну модель з домінуванням фінансів, професійних і креативних сервісів.
- Мінімальна частка агросектору не означає його слабкість: він високопродуктивний і технологічний.

Урбанізація, агломерації та мегалополіси

Західна Європа — простір щільного міського каркасу

Лондон

глобальні фінанси та ділові послуги

Париж

столичний вузол політики, бізнесу й культури

Рейн-Рур

поліцентрична агломерація індустрії та логістики

Рейн-Майн

фінанси, авіація, корпоративне управління

Мюнхен

високі технології та автомобілебудування

Міські вузли формують безперервні зони економічної взаємодії — від південного сходу Британії до Рейнського басейну та Альпійського передгір'я.

Для країнознавства це означає, що «країна» в Західній Європі нерідко функціонує не як ізольована одиниця, а як частина транскордонної мережі агломерацій.

Транспортно-логістичний каркас Західної Європи

Ключові опори транспортної системи

- морські порти Північного моря та Ла-Маншу;
- річково-канална система Рейну, Маасу, Шельди та Сени;
- швидкісні залізниці Франції, Німеччини, Бенілюксу та Британії;
- тунелі й перевали Альп як зв'язка між Північчю та Півднем Європи;
- аеропорти-хаби: Лондон, Париж, Франкфурт, Амстердам, Мюнхен.

Rhine-Alpine corridor

Офіційний коридор простягається від портів Роттердама, Антверпена, Амстердама та Зебрюгге до Генуї й проходить через найіндустріалізованіші регіони Європи.

перенесення вантажів із доріг на залізницю

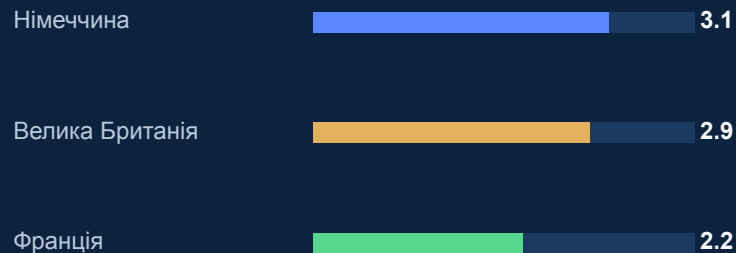
поєднання портів і внутрішньоконтинентальних промислових вузлів

зниження логістичних витрат і часу доставки

підсилення конкурентоспроможності ядра Західної Європи

Інновації, фінанси та конкурентоспроможність

Витрати на R&D, % ВВП

Найважливіші переваги

- густі університетські й дослідницькі мережі
- доступ до венчурного й банківського капіталу
- інституційна стабільність і стандарти якості

Фінансово-інноваційні вузли

Лондон глобальні фінанси, правові та консалтингові послуги

Франкфурт ЄЦБ, банківський нагляд, ринки капіталу

Париж корпоративні штаб-квартири, оборонно-аерокосмічний кластер

Мюнхен інженерія, IT, автомобільні технології

Структурні виклики макрорегіону

Старіння населення

тиск на ринок праці, пенсійну та медичну системи

Енергетичний перехід

деіндустріалізаційні ризики й висока потреба в інвестиціях

Просторова поляризація

розрив між ядром коридорів і периферією

Геоелектронічна конкуренція

змагання зі США та Китаєм за технології й капітал

Безпекове середовище

нові витрати на оборону, логістику та стійкість

Міграційна адаптація

потреба в інтеграції людського капіталу

Німеччина

Індустріальне ядро Європи: простір експорту, інженерії та логістики.

Німеччина: сучасний профіль країни

83,3 млн

населення (2023)

€4,31

трлн

ВВП, поточні ціни

3,4%

безробіття

- федеративна держава з винятково вигідним центральним положенням у Європі;
- найбільша економіка ЄС і одна з головних експортних країн світу;
- поєднує індустриальну силу, Mittelstand, дослідження та висококваліфіковану працю;
- для регіональної географії Німеччина — вузол зв'язку між Північним морем, Альпами, Центральною і Східною Європою.

Німеччина: природні умови, ресурси і

населення

Природно-географічні

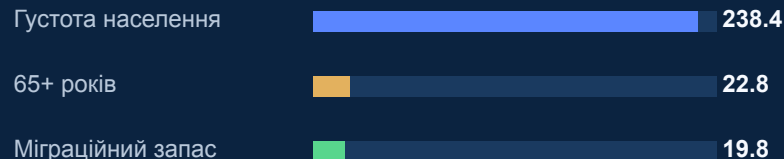
рис

- переважання рівнин і височин сприяє транспортній доступності;
- повноводні й судноплавні річки інтегрують внутрішні райони;
- обмежені мінеральні ресурси компенсуються інфраструктурою та технологіями;
- лісові, рекреаційні та прибережні ресурси підтримують багатофункціональність простору.

Населення

Серед корінних рис — висока густина населення, старіння, значна частка міських жителів та вагома роль міжнародної міграції.

Демографічні показники

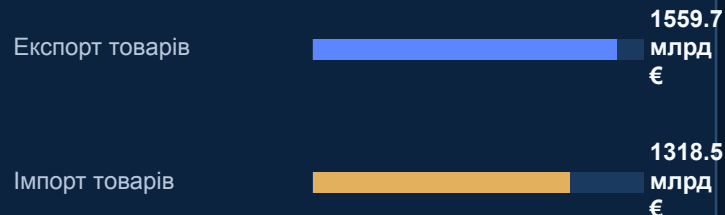

Читати ці показники потрібно разом: Німеччина водночас має надзвичайно щільний заселений простір, старіюче суспільство й високу роль імміграції у підтриманні ринку праці.

Німеччина: індустріальна та експортна

модель

Зовнішня торгівля, 2024

Провідні галузі

- машинобудування і транспортне машинобудування
- хімія, електротехніка, промислове обладнання
- виробничі кластери Рейн-Руру, Рейн-Майну, Баварії та Баден-Вюртембергу

Чому німецька модель стійка?

- висока частка експорту у ВВП — 42,2%;
- поєднання великих концернів і мережі Mittelstand;
- спеціалізація на складній інженерній продукції з високою доданою вартістю;
- інтегрованість у ланцюги постачання всередині ЄС і за його межами.

Німеччина: енергетичний перехід і

поточні виклики

19,6%
частка
renewables у
первинному
енергопостачан
ні (2023)

3,1%
витрати на
R&D, % ВВП

6,5
т CO₂ на
особу

Виклики

- перебудова енергобалансу після відмови від частини старих моделей енергозабезпечення;
- підвищення витрат енергоємної промисловості;
- необхідність модернізації мереж, сховищ, водневої та цифрової інфраструктури.

Аналітичний висновок

Німеччина залишається промисловим лідером Європи, але її конкурентоспроможність дедалі більше залежить від того, наскільки швидко країна поєднає зелений перехід з дешевою енергією, автоматизацією та новими логістичними рішеннями.

Індикатори стійкості

R&D / GDP		3.1
Безробіття		3.4
Renewables		19.6

Німеччина у розвитку Західної Європи

Економічне ядро

Найбільший внутрішній ринок ЄС у поєднанні з найсильнішою промисловою базою.

Інституційний центр

Франкфурт, Бонн, Берлін та інші вузли інтегровані в архітектуру європейського управління.

Логістичний міст

Положення між Північним морем, Альпами, Центральною і Східною Європою робить Німеччину транзитним центром.

Технологічний драйвер

Висока частка НДДКР та експорт складної техніки підтримують регіональне лідерство.

Саме тому в курсі країнознавства Німеччина розглядається не тільки як окрема держава, а як системоутворююча країна всієї Західної Європи.

Франція

Змішана модель: держава, енергетика,
транспорт, аграрний і туристичний
потенціал.

Франція: сучасний профіль країни

68,2 млн

населення (2023)

€2,83

трлн

ВВП, поточні ціни

77,1%

послуги у ВВП

- велика унітарна держава з виходом до Атлантики, Ла-Маншу і Середземного моря;
- разом з Німеччиною формує «становий хребет» європейської інтеграції;
- поєднує сильний державний сектор, великі корпорації, аграрне виробництво і туризм;
- Париж — один із головних столичних вузлів політичного та економічного життя Європи.

Франція: природні умови, ресурси і

населення

Природно-географічна

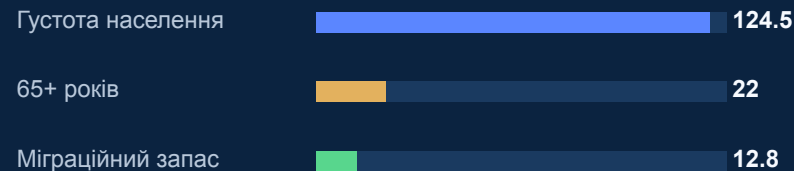
база

- переважно рівнинний рельєф з гірськими дугами Альп і Піренеїв;
- добра забезпеченість прісними водами та транспортними річками;
- високий рекреаційний потенціал — від Лазурового берега до Альп;
- ресурси бокситів, урану, солей і будівельної сировини.

Населення

Франція має один із найвищих у ЄС демографічних потенціалів серед великих держав, високу тривалість життя та суттєву роль міграції.

Демографічні показники

Ця комбінація робить Францію одночасно країною старіючого населення та державою з помітним демографічним відтворювальним потенціалом.

Франція: галузева модель господарства

Структура доданої вартості, %

Франція ■ Послуги ■ Промисловість ■ Агросектор

Спеціалізація Франції

- аерокосмічний комплекс, транспортне машинобудування, оборонна індустрія;
- потужний агропродовольчий сектор і переробка;
- транспорт, туризм, державні та ділові послуги;
- висока роль столичного регіону Парижа та великих портів/метрополій.

Французька модель поєднує ринкові механізми з активною роллю держави у транспорті, енергетиці, обороні, територіальному плануванні та інфраструктурі.

Франція: енергетика, транспорт і туризм

67,1%

частка вдової генерації у виробництві електроенергії, 2024

27,8%

частка відновлюваної електрогенерації, 2024

539

ТВт·год
залишена генерація електроенергії, 2024

Енергетична специфіка

- ядерна генерація залишається основою національної електроенергетики;
- Франція відновила високі обсяги виробництва і є чистим експортером електроенергії;
- водночас швидко зростають вітрова і сонячна складові.

Транспорт і туризм

Франція має одну з найщільніших у Європі мереж швидкісних залізниць, великі морські ворота й надзвичайно потужну туристичну привабливість. Транспортно-рекреаційна функція поєднує Париж, Альпи, Атлантику й Середземномор'я в єдину національну просторову систему.

Франція у розвитку Західної Європи

Політичний центр

одна з держав-засновниць
інтеграції та ключовий
актор інституційної
архітектури ЄС

Енергетичний центр

висока частка ядерної
електроенергії формує
експорт і стійкість
енергосистеми

Аграрно- продовольчий лідер

один з опорних виробників
продовольства в ЄС

Культурно- туристичний магніт

символічний і сервісний
ресурс
загальноєвропейського
масштабу

Велика Британія

Постіндустріальна економіка, глобальні фінанси та нова позиція після Brexit.

Велика Британія: сучасний профіль країни

69,5 млн

населення,
середина 2025 р.

£2,69

трлн

ВВП, поточні ціни

1,1%

реальне зростання
ВВП у 2024 р.

- острівна держава з потужною морською традицією та глобальними зовнішніми зв'язками;
- класичний приклад постіндустріальної економіки з домінуванням послуг;
- Лондон зберігає роль одного з найвпливовіших фінансових центрів світу;
- після Brexit країна лишається вагомим європейським гравцем, але поза інституційним ядром ЄС.

Велика Британія: природні умови, ресурси і населення

Природно-ресурсна

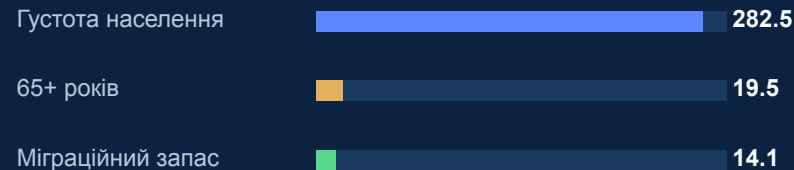
основа

- острівне положення формує морську, портову й торговельну орієнтацію;
- важливі поклади нафти і газу Північного моря мали великий вплив на економіку;
- розчленоване узбережжя, м'який клімат і культурні ландшафти підтримують рекреацію;
- тунель під Ла-Маншем — символ інтеграції з континентальною Європою.

Населення

Характерні риси: дуже висока густина населення, значна роль міграції та концентрація активності в Лондонському вузлі.

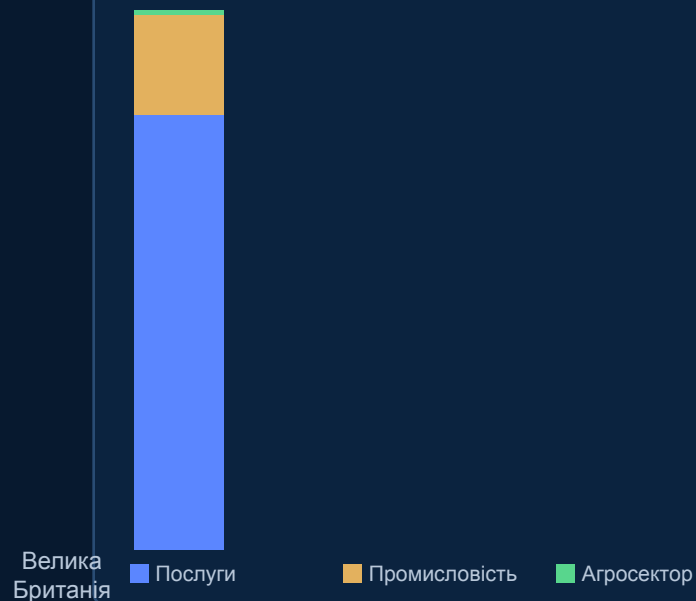
Демографічні показники

Населення Великої Британії щільніше сконцентроване, ніж у Франції чи Німеччині, а міграція є важливим чинником відтворення трудового потенціалу.

Велика Британія: постіндустріальна модель і фінанси

Структура доданої вартості, %

Ядро британської моделі

- фінансові та страхові послуги Лондона;
- правові, освітні, консалтингові й креативні індустрії;
- відносно менша, але технологічно складна промисловість;
- вагоме значення міжнародних зв'язків у торгівлі та інвестиціях.

32,2%
експорт товарів і
послуг до ВВП

2,9%
R&D / GDP

80,5%
послуги

Вrexit і нова роль Великої Британії в Європі

Велика Британія: інновації, освіта та креативна економіка

Наука й R&D

2,9% ВВП на дослідження;
сильні університети і
наукові мережі

Освіта

британські університети —
важливий експорт знань і
притягання талантів

Креативні індустрії

медіа, дизайн, мода,
музика, кіно та цифровий
контент

Фінансові послуги

Лондон зберігає глобальне
значення в банкінгу,
страхуванні й праві

Порівняння: Німеччина — Франція — Велика Британія

Показник	Німеччина	Франція	Велика Британія
Населення, млн	83,3	68,2	69,5*
ВВП, поточні ціни	€4,31 трлн	€2,83 трлн	£2,69 трлн
Послуги, %	69,7	77,1	80,5
Промисловість, %	29,4	20,8	18,7
R&D / GDP, %	3,1	2,2	2,9
Безробіття, %	3,4	—	—
Експорт / GDP, %	42,2	—	32,2

* для Великої Британії у таблиці подано середину 2025 р.; інші показники — за найновішими доступними офіційними оглядами ОЕСР / ONS.

Європа 2026: шість макротрендів для аналізу

Старіння та міграція

демографія стає головною економічною змінною

Зелена промислова

політика

енергетика й декарбонізація переходять у центр конкурентної боротьби

Стратегічна

автономія

ЄС шукає меншу зовнішню залежність у критичних секторах

Цифрові кордони

митниця, логістика й дані дедалі більше інтегруються в цифрові платформи

Переозброєння та

безпека

нові витрати змінюють бюджетні пріоритети держав

Поляризація

простору

переваги дедалі сильніше концентруються у великих вузлах і коридорах

Висновки

- Західна Європа — найбільш інтегроване і функціонально зв'язане ядро європейського простору. ЄС перетворив політичну інтеграцію на просторову: ринки, кордони, логістика й стандарти працюють як єдина система.
- Німеччина, Франція та Велика Британія уособлюють три різні моделі: індустріально-експортну, змішану державо-ринкову та постіндустріальну сервісну.
- Головні виклики найближчих років — демографія, енергія, безпека, цифрова трансформація та регіональна нерівномірність.
- Для країнознавства Європа важлива як приклад того, як географічне положення, інститути й господарська спеціалізація взаємно підсилюють одне одного.

Питання для обговорення

- Чому саме Західна Європа стала ядром інтеграції?
- Яка з трьох моделей — німецька, французька чи британська — є найстійкішою у 2020-х роках?
- Як цифровізація митниці змінює конкурентоспроможність європейського простору?
- Чи посилить зелений перехід територіальну нерівномірність усередині Європи?

Дякую за увагу